

UDK: 821.163.4.09-2

Stručni rad

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Institut za crnogorski jezik i književnost

aleksandar.radoman@icjk.me

DRAMSKA BAŠTINA U NOVOME SVIJETLU

(Dušan J. Sekulović, *Komedija uoči Gospe*, priredio Milovan Radojević, Crnogorsko narodno pozorište, Podgorica, 2011)

U ovome prilogu dat je osvrt na nedavno publikovanu dramu Dušana J. Sekulovića *Komedija uoči Gospe*, nastalu prije sedamdeset pet godina, koju je za štampu priredio teatrolog Milovan Radojević. Pojava toga dramskog teksta u izdanju Crnogorskoga narodnog pozorišta, danas i ovđe dotiče nekoliko nezaobilaznih tema – pitanje istraženosti našega dramskog nasljeđa, pitanje izdavačke produkcije Crnogorskoga narodnoga pozorišta te pitanje pozicije toga dramskog teksta u kontekstu crnogorske književnosti između dva svjetska rata.

Ključne riječi: *Dušan J. Sekulović, crnogorska književnost, Milovan Radojević, dramska baština*

Zahvaljujući izuzetnom trudu i istraživačkome pregnuću teatrologa Milovana Radojevića drama *Komedija uoči Gospe* Novljanina Dušana J. Sekulovića, prvi put se našla pred čitaocima cijelih sedamdeset pet godina od nastanka.

Pojaava toga dramskog teksta u izdanju Crnogorskoga narodnog pozorišta, danas i ovđe dotiče nekoliko nezaobilaznih tema – pitanje istraženosti našega dramskog nasljeđa, pitanje izdavačke produkcije Crnogorskoga narodnoga pozorišta te pitanje pozicije toga dramskog teksta u kontekstu crnogorske književnosti između dva svjetska rata.

U crnogorskoj književnoj historiografiji neobično malo prostora posvećeno je problemima istorije drame i teatra. Do danas najcjelovitiji rad o tome problemu je studija Sretena Perovića „Pregled crnogorske dramske književnosti“, objavljena u časopisu *Stvaranje* 1974. godine. Crnogorskom dramskom baštinom bavili su se i drugi autori. Ovđe bi valjalo apostrofirati vrijedne priloge Radoslava Rotkovića, Jagoša Jovanovića, Ljubomira Đurkovića, Milo-

vana Radojevića, Darka Antovića, Siniše Jelušića, Nataše Nelević, i u potonje vrijeme posebno agilnoga proučavaoca povijesti teatra – Luke Milunovića. Ipak, čini se da je publikovanje drame *Komedija uoči Gospe* dobra prilika da se prišetimo jedne posve izuzetne ličnosti crnogorske nauke i kulture – Ratka Đurovića. Kojim god fenomenom iz naše dramske baštine da se pozabavimo, prije ili kasnije, naići ćemo na ime Ratka Đurovića, kao čovjeka koji je o tome, ako ne opširnije pisao, a ono bar u vidu anotacije nešto pribilježio. Enciklopedijski duh i akribija toga znamenitog teatrologa i kulturologa zadugo će još davati osnovni ton i smjernice proučavanjima crnogorske dramske i scenske baštine. Đurović je i autor značajne bibliografije crnogorske drame „Dramsko stvaralaštvo do 1941“, koja je svojevrsan majdan crnogorske dramske književnosti, još uvijek prilično neistražen i neiskorišćen. U izdanju Crnogorskoga narodnog pozorišta, prije neku godinu objavljena je jedina Đurovićeva knjiga – „Teatrološki spisi“, izbor iz Đurovićevih teatroloških ogleda i studija, koje je prikupio i znalački pripremio Milovan Radojević. Ovaj kratak ekskurs o Đuroviću dakako nije slučajna. Upravo polazeći od Đurovićevih istraživanja, Milovan Radojević je priredio i dramu koja je upravo objavljena.

Drugo pitanje kojem bih posvetio pažnju je – izdavačka produkcija Crnogorskoga narodnoga pozorišta. Iako izdavaštvo ne spada u najuži krug djelatnosti nacionalnoga teatra, Crnogorsko narodno pozorište u tome smislu predstavlja rijetko zanimljiv primjer osmišljene i kvalitetne izdavačke produkcije. I više od toga. S obzirom na posvemašnju neistraženost našega nasljeđa, do skora i odsustvo institucija ili, u slučaju Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, apsolutne inercije a često i svjesne opstrukcije nekih procesa, izdavačku produkciju Crnogorskoga narodnog pozorišta možemo ocijeniti kao svojevrsnu misiju. U tri edicije za proteklih petnaest godina, Crnogorsko narodno pozorište publikovalo je na desetine vrijednih izdanja, savremenih drama ili onih koje pripadaju crnogorskoj dramskoj baštini, potom vrijedne monografije, bibliografije, hrestomatije i druge priloge iz istorije drame i pozorišta. Ako su školski programi ogledalo književnoga kanona jedne zajednice, onda se mora primijetiti da je znatan broj autora koji su prvi put objavljeni u edicijama Crnogorskoga narodnog pozorišta, danas dio crnogorskog književnog kanona. Naime, u crnogorskim školskim programima od ove godine nalaze se drame Marka Kavaje, Veljka Mandića, Veljka Radovića, Ljubomira Đurkovića, Radmile Vojvodić, Igora Bojovića, kao i poznorenesansna drama nepoznatog Kotoranina *Lukrecija iliti Ždero*. S druge strane, monografijama akademika Radoslava Rotkovića *Oblici i dometi bokokotorskih crkvenih prikazanja*, Darka Antovića *Kotorsko pozorište u XIX vijeku*, Milovana Radojevića *Crnogorsko narodno pozorište 1953-2003*, knjigama Ratka Đurovića, Olge Brajičić, Uzeira Bećovića, bibliografijama Ljiljane Milunović te

dragocjenim hrestomatijama Milovana Radojevića, umnogome su proširena naša saznanja o crnogorskom i scenskome nasljeđu. Crnogorsko narodno pozorište tim je vrijednim izdanjima obavilo ulogu kakve specijalizovane naučnoistraživačke institucije koja bi se trebala baviti ovim pitanjima. Ako se ima u vidu da su edicije i izdanja Crnogorskoga narodnog pozorišta od 1998. na ovamo utemeljili i uređivali Ljubomir Đurković, Milovan Radojević i Goran Bulajić, imena nespornoga renomea i izuzetne stvaralačke energije, možda i ne treba da začudi ovako razgranata i brižljivo osmišljena koncepcija izdavaštva.

Treće pitanje koje se nameće povodom ovoga izdanja jeste problem mjesta drame *Komedija uoči Gospe* u crnogorskoj književnosti. Iako je socijalna literatura najснаžnije obilježila proznu i pjesničku crnogorsku literaturu između dva svjetska rata, te su se tendencije u manjoj mjeri reflektovale u dramskoj književnosti. Zapravo, moglo bi se govoriti o dva zasebna korpusa crnogorske dramske književnosti između dva svjetska rata. S jedne strane nalaze se pisci koji se, tematski i stilski, nadovezuju na prethodni, poznoromantičarski, period (Trifun Đukić, Ilija Zlatičanin, Ljubomir Glomazić, Radule S. Brajičić, Arso B. Petrović...), a s druge, autori u čijim djelima naziremo prodor savremenih literarnih tendencija (Risto Ratković, Nikola Lopičić, Marko Cemović, Vasilije Leković...). Drugome krugu autora pripada i Dušan J. Sekulović s dramom *Komedija uoči Gospe*. Ratko Đurović, minuciozno i enciklopedijski precizno definiše poziciju *Komedije* kao prvog scensko-muzičkog djela koje se u crnogorskoj dramskoj produkciji odvojilo od svoga stereotipa i izrazilo kroz modernu dramaturšku strukturu, s inventivnim konfliktom i obrtom, kao funkcionalnim rješenjem dramske tenzije. Nadalje, primjećuje da je to prvi i jedini pozorišni igrokaz s muzikom, pjesmom i plesom do Drugog svjetskog rata čija su oba autora s područja današnje Crne Gore. U *Komediji uoči Gospe* prevladavaju neke kreativne dramske novine nad njenom melodramatikom i sentimentalizmom. *Komedija*, po mišljenju Ratka Đurovića, predstavlja prvu modernu umjetničku formu u razvoju scensko-muzičkog rada i izraza u Crnoj Gori. Ako Ratković, kao najznačajnija pojava crnogorske dramske književnosti između dva rata, prati recentne tokove evropske poetsko-simbolističke drame, Sekulović se modernističkom obrascu približava uvođenjem strukture *mise-en-abyme*. Naime, centralni dramski konflikt realizovan je posredstvom te strukture, odnosno postupkom uvođenja „teksta u tekst“, pri čemu metadijegetički nivo odražava odnose na primarnom nivou teksta. Taj postupak, poznat još od *1001 noći*, rabljen i u Šekspirovom *Hamletu*, svoju eksplikaciju dobio je u tekstovima Andrea Žida, postavši jedan od bitnih toposa modernizma i postmodernizma.

Budući da je kritika postavku ovog komada u beogradskome Narodnom pozorištu 1937. godine, uglavnom negativno ocijenila, to je prava recepcija Sekulovićeve drame izostala. Tekstovi Maksima Zlokovića, Ratka Đurovića, Radoslava Rotkovića i instruktivni predgovor Milovana Radojevića, nezaobilazni su putokazi za dalje tumačenje i vrednovanje toga zanimljivog teksta.

Aleksandar RADOMAN

DRAMATIC HERITAGE IN A NEW LIGHT

(Dušan J. Sekulović, *Comedy on the Eve of Our Lady*,
edited by Milovan Radojević, Montenegrin National Theatre, Podgorica, 2011)

In this paper, the author gives an overview of the recently published drama by Dušan J. Sekulović, *Comedy on the Eve of Our Lady*, written seventy-five years ago and prepared for publication by teatrologist Milovan Radojević. The publication of this drama by the Montenegrin National Theatre inevitably raises several issues – the question of dramatic exploration of our dramatic heritage, the question of publishing production of the Montenegrin National Theatre and the question of the position of this drama in the context of Montenegrin literature between the two world wars.

Key words: *Dušan J. Sekulović, Montenegrin literature, Milovan Radojević, dramatic heritage*